

۱۳۳۴۷.۳

بسم الله الرحمن الرحيم

حقوق معلولين

مؤلف:

الهام الهامی زاده

www.ketab.ir

- سرشناسه : الهامی زاده ، الهام ، ۱۳۶۶-
عنوان و نام پدیدآور : حقوق معلولین
مشخصات نشر : کرج؛ مدیر فلاح، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری : ۱۲۲ص.؛ ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۷۴۷۵-۸۶-۷
وضعیت فهرست نویسی : فیبای مختصر
یادداشت : فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی: <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است
شماره کتابشناسی ملی : ۳۸۲۸۲۸۷

نام کتاب: حقوق معلولین
پدید آورنده: الهام الهامی زاده
ناشر: مدیر فلاح کرج
نوبت چاپ: اول ۱۳۹۴
تعداد صفحه: ۱۲۲ص
شمارگان: ۱۰۰۰
ویراستار: مهوش نصیری
چاپخانه و صحافی: انتشارات مدیر فلاح
قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان
شابک ۷-۸۶-۷۴۷۵-۶۰۰-۹۷۸
مرکز پخش: انتشارات مدیر فلاح
نشانی: کرج، میدان امام حسین کوچه شهید احمد
خراسانی، رو بروی درب جنوبی دانشکده کشاورزی
پلاک ۴۴تلفن: ۰۲۶-۳۲۸۱۶۱۳۷-۲۶
همراه ۰۹۱۲۱۵۰۷۶۳۶
Email : r.modirfallah@yahoo.com

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	چکیده
۲	مقدمه
۳	بیان مسئله
	فصل اول: تعاریف و مفاهیم
۶	گفتار اول: تحلیل مفاهیم حق
۷	بند اول: حق در فقه
۸	بند دوم: حق در اصطلاح حقوق
۹	گفتار دوم: هدف از حقوق در اندیشه حقوقی
۹	گفتار سوم: دیدگاه اسلام در مورد هدف حقوق
۱۱	گفتار چهارم: مفاهیم ناتوانی، معلولیت و توانبخشی
۱۱	بند اول: مفهوم ناتوانی و فرد ناتوان
۱۱	بند دوم: تعریف معلولیت و فرد معلول
۱۱	الف- تعریف لغوی
۱۳	ب- تعریف حقوقی
۱۴	بند سوم: سیر تحول معلولیت در طول تاریخ
۱۷	بند چهارم: ویژگی معلولیت
۱۸	بند پنجم: تعریف توانبخشی

- الف- انواع توانبخشی ۱۹
- ب- شاخص های توانبخشی ۲۰
- فصل دوم: مبانی فقهی و حقوقی حمایت از معلولین
- گفتار اول : ادله ضرورت حمایت از معلولین ۲۱
- بند اول : آیات ۲۲
- بند دوم : روایات ۲۹
- بند سوم : قوانین ۳۱
- گفتار دوم : مسئولیت مدنی والدین در قبال فرزند معلول ۳۲
- بند اول : قاعده لاضرر ۳۲
- بند دوم : قاعده تسبیب ۳۷
- بند سوم : بررسی چند شبهه در رابطه با مسئولیت والدین نسبت به فرزند معلول ۴۵
- الف- تعارض مسئولیت مدنی والدین با قاعده احسان ۴۶
- ب. بررسی روایت نبوی (انت و مالک لأبیک) و ارتباط آن با مسئولیت مدنی والدین ۵۳
- گفتار سوم : مسئولیت مدنی والدین در قبال خسارات به عمل آمده توسط فرزند دارای اختلال ذهنی ۵۷
- فصل سوم: اقسام حقوق معلولین
- گفتار اول : حق امنیت ۶۲
- گفتار دوم : آزادی رفت و آمد؛ سهولت دسترسی ۶۴
- گفتار سوم : آزادی بیان ۶۶

- گفتار چهارم : حقوق سیاسی و مدنی ۶۷
- گفتار پنجم : زندگی خانوادگی و حیثیت شخصی ۶۷
- گفتار ششم : دین و مذهب ۶۸
- گفتار هفتم : مشارکت در حیات اسلامی ۶۹
- گفتار هشتم : حمایت در برابر قانون و دسترسی به سیستم قضایی ۷۰
- گفتار نهم : آموزش و پرورش ۷۱
- گفتار دهم : دسترسی به اطلاعات ۷۳
- گفتار یازدهم : اشتغال ۸۱
- بند اول : اشتغال معلولین در اسلام ۸۳
- بند دوم : قوانین حمایت از اشتغال معلولین ۸۳
- بند سوم : آموزش های فنی و حرفه ای در ارتقاء کیفی سطح زندگی معلولین در ایران ۸۵
- بند چهارم : طرق اشتغال اشخاص ناتوان و معلولین ۸۸
- الف- ایجاد امکانات اشتغال از طریق مشاغل مستقل ۸۹
- ب- ایجاد امکانات اشتغال از طریق تشکیل تعاونی های مخصوص ویژه اشخاص ناتوان و معلول ۹۲
- گفتار دوازدهم : تدابیر لازم جهت تحقق برابری فرصت ها برای کم توانان ۹۴
- بند اول : اطلاعات و پژوهش ۹۵
- بند دوم : سیاست گذاری و برنامه ریزی ۹۶

- بند سوم : قانون گذاری ۹۸
- بند چهارم : سیاست های اقتصادی ۹۹
- بند پنجم : هماهنگی کار ۹۹
- بند ششم : سازمانهای کم توانان ۱۰۰
- بند هفتم : آموزش کارکنان ۱۰۲
- گفتار سیزدهم : نظارت و ارزیابی ملی برنامه های کم توانی در اجرای این مقررات ۱۰۲
- بند اول : همکاری فنی و اقتصادی ۱۰۳
- بند دوم : همکاری بین المللی ۱۰۴
- گفتار چهاردهم : بررسی نتایج برخی تحقیقات جهانی و ملی برای تامین رفاه معلولین ۱۰۳
- فصل چهارم: نتیجه گیری و پیشنهادات
- گفتار اول : نتیجه گیری ۱۰۹
- گفتار دوم : پیشنهادات ۱۱۱
- فهرست منابع و مآخذ ۱۱۴

چکیده

دین مبین اسلام براساس نصوص آیات و روایات اصل تأمین عدالت اجتماعی را در مورد تمامی افراد جامعه همواره مورد تأکید قرار داده است. با توجه به آنکه عده ای از افراد جامعه به دلایل مختلف دچار نواقصی در اعضاء و به دنبال آن محدودیت هایی در مورد نیازهای خود می گردند به طریق اولی نیازمند توجه و تسهیلات بیشتری در زندگی خود هستند.

با نگرش دقیق و با استفاده از قواعدی چون قاعده لاضرر و یا لاجرح و همچنین مفهوم اولویت می توان حقوق معلولین در شریعت اسلام را مورد بحث قرار داد. دین مقدس اسلام و قانون مدنی ایران به حقوق معلولین توجه ویژه ای داشته اند و هر دو اخلاص در تأمین نیاز این قشر از افراد جامعه را مورد نگرش قرار داده اند. با تطبیق و مقایسه ی حقوق معلولین در اسلام و حقوق مدنی ایران امتیاز جامعیت و تکامل قوانین اسلام بر قوانین موضوعه نیز مشخص گردید.

کلید واژه ها: معلولیت، ناتوانی، توانبخشی، حقوق معلولین.

خداوند انسانها را آفریده است و آنها را بر سایر جانداران برتری داده است. ولقد کرمنا بنی آدم و حملناهم فی البر و البحر و رزقناهم من الطیبات و فضلناهم علی کثیر متن خلقنا تفضیلاً (اسراء آیه ۷۰) بنا براین انسانها را برتر دانسته است. ولی هیچ انسانی نباید خود را از دیگری برتر بدانند چرا که همانا گرمی ترین انسان نزد خدا با تقوی ترین آنهاست و دیگر مزینها و شاخصهای انسان موجب برتری بر دیگری نیست از جمله جنسیت، رنگ نژاد، دین مذهب، قیافه ظاهری، زیبایی و ملیت، هیچکدام شاخصه برتری انسان نیستند و همه انسانها از حقوق مساوی برخوردارند. نصوص آیات قرآنی به روشنی اصل تأمین عدالت اجتماعی و تضمین برقراری آنها را تشریح و تأیید می کند. و برای برقراری جامعه ای سالم از نظر روانی و اجتماعی تأکید فراوان کرده است. وقتی خداوند انسان را خلق می کند بر اثر حوادث، اختلالات ژنتیک، تصادفات، جنگها و ... مسایلی رخ می دهد که برخی افراد در ناحیه ای از اعضاء بدن خود دچار نقص می شوند و نمی توانند همانند دیگر انسانها زندگی کنند. از طرف شارع مقدس و قانون گذار برای این دست انسانها حقوقی در نظر گرفته شده است تا در زندگی روزمره کمتر دچار دغدغه و کاستی شوند، باید یک سری مزایا به آنها داد تا کاستی نقص عضو آنان کمتر آنها را معذب کند. بنابراین معلولین در تمامی حوزه های اجتماعی، اقتصادی، خدمات عمومی و مسئولیت مدنی همچون اشتغال نیازمند مساعدت و همفکری هستند. قانون گذار محترم و مجری آن باید به این دسته از انسانها اهتمام ویژه ای قائل شود و موانع یک زندگی عادی را از

سر راه آنان بردارد. در این کتاب سعی شده است به حقوق معلولین اهمیت بیشتری داده شود و در آن با توجه به اهتمام حقوق اسلامی و قانون مدنی ایران و طرح قواعد فقهی همچون قاعده لاضرر و قاعده تسبیب و اهمیت قرآن کریم در آیاتی همچون (لیس علی الاعمی حرج و لاعلی الاعرج حرج و...) که نشانگر حمایت از جامعه معلولین است و آنها را از برخی احکام فقهی و مسئولیتی معاف کرده است، را در این مجموعه به همراه ذکر قوانین مدنی و دیگر قوانین شهرداری، بهزیستی، تامین اجتماعی، استخدام کشوری و کاستی این قوانین اشاره شده است و در پایان به مشکلات اجرای حقوق معلولین و موانع آن اشاره شده و بعد از نتیجه گیری پیشنهاداتی همچون گنجاندن ویژگی هایی برای آنان در کتاب های درسی و تشکیل بنیاد ازدواج معلولین مطرح شده است. امید است این قدم کوچک راهی باریک برای رسیدن به حقوق این فشر عزیز جامعه و ایجاد نشاط و امید در آنها باشد. پیام امام خمینی (ره) به جامعه معلولین: باید بدانند جامعه معلولین که انسان دارای روحی است و جسمی، آنکه انسان به او انسان است، روح انسان است نه جسم انسان، دعا کنید که آنهایی که روحشان معلول است آنها شفا پیدا کنند و دعا کنید که شما جامعه معلولین جسمی، معلولین روحی نباشید. اگر روح شما سالم و آزاد و قوی باشد چه باک است که دست یا پایتان معلول باشد....

بیان مسأله

در تمام مناطق دنیا و تمام سطوح هر جامعه ممکن است افرادی به دلیل محدودیت عملکردهای فیزیکی و روانی، جسمی یا وضعیت های طبی یا بیماری های ذهنی دچار معلولیت شوند.

با توجه به آنکه معلولین همانند سایر افراد غیر معلول عضوی از جامعه اسلامی محسوب می شوند و تا کنون تحقیق جامعی در فقه و حقوق در مورد حقوق آنها انجام نگرفته است تبیین مبانی فقهی و حقوقی این افراد و محدوده ی مسولیت حکومت اسلامی در قبال آنها و چالش هایی که در جامعه در احقاق حقوق این افراد وجود دارد از مسائل مورد بررسی این رساله می باشد . و در این زمینه در درجه اول حکومت اسلامی و مسولین جامعه در مورد حقوق معلولین موظف به وضع تسهیلاتی مناسب با وضعیت آنان می باشند. فقه امامیه بطور خاص به حقوق معلولین نپرداخته اما بطور عام در مورد حقوق بیماران به بحث پرداخته است. به نظر می رسد ادله نقلی بطور مستقیم دلالت بر حقوق معلولین ندارد اما می توان از سایر ادله مخصوصاً قاعده لاضرر و لاجرح و مفهوم اولویت و دلیل عقلی جهت بررسی حقوق معلولین استفاده نمود. به نظر می رسد حکومت اسلامی با توجه به مسولینی که در قبال افراد جامعه دارد به طریق اولی در قبال تامین حقوق معلولین نیز مسئول است.

همه انسانها از حقوق مساوی برخوردار هستند و حق هر انسان ایجاد زمینه های رشد در خود اوست. بطور مثال تامین اجتماعی یکی از پدیده های زندگی بشر است که هر روزه گسترش پیدا کرده و برای برقراری تامین اجتماعی و نیاز افراد باید محیط اجتماع فرصت رشد، توسعه و کمال را به افراد بدهد. از آن جایی که به جامعه معلولین و حقوق آنها کمتر بها داده شده است سعی کرده ام در این کتاب مسائلی را به مسولین اجرایی و دیگر نهادهای اجتماعی از جمله شهرداریها و سازمان بهزیستی و تامین اجتماعی گوشزد نمایم. عامل مهم دیگر در انتخاب موضوع، علاقه پژوهشگر به این مسأله بود زیرا خود یک

عضو از جامعه معلولین جسمی- حرکتی می باشم که در طول زندگی در گیر و شاهد بسیاری از مسائل از نظر شخصی و اجتماعی بوده ام که باعث از بین رفتن بسیاری از موقعیت ها در بهترین سالهای عمرم شده است و همچنین ضایع شدن حقوق بر حق خود به عنوان یک انسان که حق زندگی بهتر، شغل مناسب و... را دارد. به چشم دیده ام چه از جانب خانواده به عنوان دلسوزی و چه از طرف جامعه به عنوان ترحم که همیشه سنگینی نگاه چشمان کنجکاویشان را بر وجودم احساس کرده ام گویی که فردی متفاوت الخلقه را می بینند، به این دلیل، انتخاب این موضوع پژوهشی را امری مهم و شفاف یافتم که حداقل بتوانم در تدوین حقوق معلولین و با توجه به مسائل این قشر از جامعه که نیاز به بررسی گسترده تر با دید وسیعتر دارد گامی بردارم.

WWW.Ketabo.ir